

علل پر خاشگری در کودکان

خدیجه شریفیات^۱

چکیده

کودکان سرمایه های اصلی و ثمره زندگی زوجین هستند؛ نوع گفتار و رفتار با آنها در واکنش کودکان تاثیر می گذارد از این رو رفتار های نا بجا کودکان را در معرض پر خاشگری و یا افسردگی قرار می دهد؛ در این مقاله نگاشته شده با موضوع علل پر خاشگری در کودکان است. این مقاله به و روش کتابخانه ای و تحلیلی از کتب روانشناسی در صدد بوده تا علت پر خاشگری کودکان را در اثر رفتار دیگران رخ داده است را مورد بررسی قرار دهد از این رو مقاله را به دو دسته اصلی تقسیم شده است بخش اول مربوط به نوع گفتار با کودکان است که گفتار غلط می تواند کودکان را به خشم وادار سازد این نوع گفتار ها عبارت اند از: ترساندن، سرزنش کردن، تحقیر کردن، تهدید کردن و مقایسه کردن است، و بخش دوم به رفتار با کودک باز می گردد کودکی که مدام مورد تنبیه، بی توجهی و کمبود محبت قرار می گیرد از این رو مسلم است برای جبران بی توجهی ها پر خاشگر است؛ از این رو می توان به این نتیجه رسید نوع صحبت کردن و رفتار با کودکان می تواند در رفتار کودکان تاثیر زیادی داشته باشد.

کلید واژه: پر خاشگری، علت، کودک، پر خاشگری کودکان

مقدمه

کودکان زیباترین شکوفه های هستی اند، که خداوند آنان را به انسان ها مرحمت می کند، از نظر اسلام، فرزندان از ارکان مهم خانواده محسوب می شوند. و عمال اصلی شادی آفرینی در جامعه هستند.

^۱ دانش آموخته سطح ۲ مدرسه

بی‌فرزندگی در خانواده‌ها یک فضای خالی را به وجود می‌آورد و باعث تضاد می‌شود. از این رو، برخی روان‌شناسان به آثار وجودی فرزندان در خانواده اشاره نموده و معتقدند فرزندان می‌توانند تأثیرات مثبت و سازنده‌ای در زندگی والدین داشته باشند؛ اما برخی رفتارها موجب ایجاد برخی اختلالات در کودکان می‌شود.

پرخاشگری یکی از اختلالات رفتاری در کودکان است و مسئله‌ای بسیار موثر بر تربیت فرزندان که موجب نگرانی والدین است والدین باید در مقابل پرخاشگری کودکان خود رفتاری مناسب داشته باشند اگر رفتار مناسب نداشته باشند موجب ایجاد مشکلاتی در روابط کودک و والدین می‌شود در نتیجه باعث اضطراب و نگرانی والدین و کودکان می‌شود.

پی‌بردن به دلایل پرخاشگری در کودکان باعث می‌شود که خانواده آگاهی لازم را به این مورد مهم داشته باشند که اگر خانواده به این امر مهم توجه کنند و علت را ریشه‌یابی کنند و حتی قبل از تولد فرزند آگاهی لازم را داشته باشند دیگر با چنین مشکلاتی مواجه نخواهند شد از این رو توجه به این علت‌ها دارای اهمیت و ضرورت می‌باشد.

مفهوم شناسی

مفهوم پرخاشگری

برخی از روانشناسان پرخاشگری را رفتاری می‌دانند که موجب آسیب دیگران شود یا بالقوه بتواند به دیگران آسیب بزند. این آسیب می‌تواند بدنی مانند کتک زدن، لگد زدن و گاز گرفتن، یا لفظی مانند ناسزاگویی و فریاد زدن و یا حقوقی، مانند به زور گرفتن چیزی باشد.^۱

پرخاشگری رفتاری است که ریشه در ذات و فطرت انسان دارد. پرخاشگری به عنوان یک نیروی نهفته در انسان دارای حالت هیدرولیکی است که به تدریج در شخص متراکم و فشرده می‌شود و سرانجام نیاز به تخلیه پیدا می‌کند.^۲

مفهوم کودک

^۱ هزی پاول ماسن و همکاران، *رشد و شخصیت کودک*، یاسایی، ص ۴۲۵ و ۴۲۶

^۲ اکبری، *مشکلات نوجوانان و جوانان*، ص ۱۹۱

به عبارتی کودک به یک انسان کوچک یا خرد سال اطلاق میشود که این کوچکی موجب سادگی وبی آلاشی کودک است.^۱

پرخاشگری

خشم نشان دهنده تعارض بین شخصیت در حال رشد با شخصیت و نگرش های والدین است. هر گاه کودک بفهمد از طریق عصبانی شدن به خواسته ش میرسد و میتواند در والدین اضطراب به وجود آورد خشم خود را تکرار کند. منشاء پرخاشگری خشم است. اگر خشم به درستی مدیریت نشود و باعث آسیب رسیدن به دیگران شود به آن پرخاشگری می گویند. صاحب نظران حوزه روانشناسان، پرخاشگری را رفتاری تعریف می کنند که شخص به واسطه ی آن عملی را به قصد آسیب رساندن به خود یا دیگران انجام می دهد این آسیب ممکن است روانی یا فیزیکی باشد.

باید اضافه کرد که پرخاشگری در کودکان به شکل های گوناگون بدنی (لگد زدن، گاز گرفتن) کلامی (فریاد زدن، رنجاندن) یا به صورت تجاوز به حقوق دیگران (چیزی را به زور گرفتن) خود را نشان میدهد. نقطه ی قوت این تعریف در عین بودن آن است که به رفتار قابل مشاهد اطلاق می شود. نقطه ضعف آن هم این است که شامل بسیاری از رفتارها می شود که ممکن است به طور معمول پرخاشگری تلقی نشود.^۲

پرخاشگری کودکان

یکی از مشکلاتی که زیر مجموعه مشکلات ارتباطی عاطفی قرار می گیرد، اختلال های برون سازی شده کودکان است که مواردی مانند پرخاشگری، نادیده گرفتن قوانین و رفتارهای مقابله و مخالفت را شامل می شود.^۳

خشم نشان دهنده تعارض بین شخصیت در حال رشد کودک با شخصیت و نگرش های والدین است. هر گاه کودک بفهمد از طریق عصبانیت به خواسته هایش خواهد رسید و میتواند در والدین اضطراب به وجود آورد، خشم خود را تکرار می کند؛ منشا پرخاشگری خشم است

^۱ . ادرس سایت hamito.ca

^۲ . شیما ناصری، عضو هیئت علمی دانشگاه و بهزیستی دانشجوی کارشناسی ارشد علوم تربیتی؛ دکتر سیامک طهماسبی
۱۳۹۹/۱۲/۱۶

^۳ بارکلی، روان شناسی مرضی کودک، توزنده جانی، ص ۳۸

اگر خشم به درستی مدیریت نشود و باعث آسیب رساندن به دیگری شود به این پرخاشگری می‌گویند. روانشناسان پرخاشگری را نوعی رفتاری تعریف می‌کنند که شخص به واسطه‌ی آن عملی را به قصد آسیب رساندن به خود یا دیگری انجام دهد این آسیب ممکن است روانی یا فیزیکی باشد. باید اضافه کرد که پرخاشگری در کودکان به شکل‌های گوناگون از جمله فریاد زدن، رنجاندن حتی گاز گرفتن و یا به صورت تجاوز به حقوق دیگران خود را نشان دهد.

میزان شیوع خشم و پرخاشگری میان دخترها و پسرها، همسان نیست؛ بلکه پسرهای کودکان، غالباً بیش از دخترها به رویدادهای پرخاشگرانه، دامن می‌زنند همچنین در برخوردها و رفتارهای تهاجمی، به احتمال قوی، پسرها زودتر و سریع‌تر از دخترها به اعمال تلافی‌جویانه دست می‌زنند زمانی که طرفین درگیر، پسرها باشند، پرخاشگری، زمان بیشتری به طول می‌انجامد، برخلاف زمانی که هر دو یا یکی از طرفین دعوا، دختر باشد^۱

پرخاشگری میان کودکان همجنس نیز شیوع بیشتری را نشان می‌دهد. همچنین گرچه دختران، ترجیح می‌دهند که پرخاشگری خود را از طریق مشاجرات لفظی ظاهر سازند، اما در عین حال، پسرها بیشتر به بحث و مجادله می‌پردازند.^۲

عوامل کلامی پرخاشگری

برخی از علت‌های خشونت و پرخاشگری در کودکان می‌توان به نوع صحبت کردن با کودک بازگردد که برخی از عوامل عبارت‌اند از:

ترساندن

ترس، واکنشی است در برابر عوامل تهدیدکننده‌ای که فرد قدرت مقابله مستقیم با آن را ندارد. این واکنش، در صورتی که به‌طور کامل کنترل شده و به‌طور منطقی تعبیر شود، طبیعی، لازم و مفید است. براساس تعریفی دیگر، ترس، یک رفتار اجتنابی است که در آن آدمی به سوی مقصدی امن

^۱ فقیهی، تربیت جنسی: مبانی، اصول و روشها از منظر قرآن و حدیث، ص ۱۷

^۲ جمعی از نویسندگان، روان‌شناسی رشد با نگرش به منابع اسلامی، ص ۴۹۸.

می‌گریزد و سعی دارد خود را از صحنه و موضوعی معین به دور نگه دارد، بنابراین با وجود ترس، فرد در مواجهه با مشکلات بیشتر احتیاط می‌کند.^۱

ترس کودکان در واقع، نوعی واکنش به تجربه ناگوار آنان در محیط است. مثلاً ممکن است در کودکی، ترس از مطب دندان پزشکی به دلیل درد واقعی که در ضمن کشیدن دندان احساس شده، به وجود آید. روان‌شناسان در صدد تبیین این موضوع بوده‌اند که رفتارهای بعدی کودک، چگونه تحت تأثیر تجربه ترس او در گذشته قرار می‌گیرد. بخش قابل توجهی از تحقیقات مربوط به تجربه، به این موضوع اختصاص یافته است.^۲

بخشی از ترس‌های کودکان ناشی از اعمال برنامه سخت و خشن از سوی والدین و یا مربیان است. امر و نهی‌های مکرر و القائات وحشت‌انگیز در برخی موارد سبب ایجاد و تثبیت ترس و وحشت در کودک می‌شود؛ برای مثال، حبس کودک در مکان‌های ترس برانگیز از دید کودکان مانند اتاق‌های تاریک و یا تهدید کردن کودک به آزارهای جسمی برای بازداشتن وی از کاری که کم‌کم موجب ایجاد پرخاشگری در کودک خواهد شد.^۳

تربیت‌های مبتنی بر وحشت و ترس بی‌منطق خصوصاً در کودکی، مثلاً طفل را از ادرار ترساندن بدون آنکه طفل بتواند منطقاً آن را درک کند. این گونه ترس‌ها اشباحی از وحشت در روح طفل به وجود می‌آورد.^۴

برخی علت پرخاشگری کودک می‌تواند صدای بلند و وحشتناک باشد، کسانی که از روی عدم توجه بیخ‌گوش فرزند کوچک فریاد می‌کشند باید بدانند که منشأ نوعی ترس‌ها و اضطراب‌های روانی در کودک می‌گردند که تا آخر عمر ممکن است باقی بمانند، و یا کسانی که کودک را به شوخی و یا از روی عصبانیت پرت میکنند ناراحتی‌های روانی و اضطراب‌های روحی وحشتناکی در کودک ایجاد می‌کنند.^۵

^۱ میلانی‌فر، روان‌شناسی کودکان و نوجوانان استثنایی، ص ۲۱۱.

^۲ شجاعی، درآمدی بر روانشناسی تنظیم رفتار با رویکرد اسلامی، ص ۱۰۹.

^۳ قائمی، مساله ترس و اضطراب کودکان، ص ۶۹.

^۴ مطهری، یادداشت‌های استاد، ج ۲، ص ۱۰۳.

^۵ همان، ج ۲، ص ۹۷.

شده خود، می‌دانند. اگر این حالت زیاد اتفاق افتد کودکان تلاش برای شکوفایی را متوقف می‌کنند و در عوض، برای به دست آوردن توجه مثبت از دیگران، عمل می‌کنند.^۱

زیرا این رفتارها سبب انفعال کودک می‌شود و او از ترس، عواطف طبیعی خود را بروز نمی‌دهد و به دروغ‌زنی پناه می‌برد و چون دروغ ناشی از بی‌اعتمادی و روح بدبینی است، به فرومایگی، دورویی، ناسپاسی و فریب‌کاری می‌انجامد و در نتیجه، کودک اعتماد به نفس خود را از دست می‌دهد و فردی ناتوان و کم‌رو یا پرخاشگر پرورش می‌یابد.^۲

^۱ شولتز، نظریه‌های شخصیت، محمدی، ص ۲۷۳

^۲ ابن‌خلدون، مقدمه ابن‌خلدون، گنابادی، ج ۲، ص ۱۱۴۳

نتیجه

کودکان سرمایه های اصلی در یک خانواده می باشند اگر با این سرمایه ها به درستی رفتار نشود آنان را با برخی اختلالات مواجه خواهد ساخت یکی از این اختلالات میتواند پرخاشگری باشد. از این رو با توجه به یافته های این مقاله می توان به این نتیجه رسید که پدر و مادری که در گفتار خود مدام و زند خود را تحقیر و یا تنبیه می کنند و در برخی موارد او را از عواملی واهی می ترسانند کم کم کودک به پرخاش کردن و یا به منزوی بودن روی خواهد آورد این عوامل می توان با مقایسه کردن و یا سرزنش کردن نیز همراه باشد از این رو باید توجه نمود که چگونه با کودک صحبت کرد تا او را از برخی اختلالات دور ساخت برخی از این اختلالات با گفتار صورت نمی گیرد بلکه به رفتار مربوط می شود زمانی که کودک مدام مورد تنبیه قرار گیرد و یا از طرف پدر و مادر محبت نبیند و استعدادهای او مورد توجه قرار نگیرد کودک به خشم آمده و سعی می کند با خشم و پرخاشگری خود را به دیگران نشان دهد استعدادهای او مورد توجه قرار نگیرد کودک به خشم آمده و سعی می کند با خشم و پرخاشگری خود را به دیگران نشان دهد.

منابع

قرآن کریم

- ۱) آمدی، عبد الواحد، *غرر الحکم و درر الکلم*، قم، دارالکتب الاسلامی، بی تا.
- ۲) ابن منظور، محمد ابن مکرم، *لسان العرب*، بیروت، دار الصادر، ۱۴۱۴ ه ق
- ۳) ابن خلدون، عبدالرحمن بن محمد، *مقدمه ابن خلدون*، بیروت، دار الفکر، بی تا
- ۴) احمدی، حسن، *روان شناسی رشد*، قم، آینده درخشان، بی تا
- ۵) اسفندیاری، اسماعیل، *فقر و انحرافات*، تهران، فصلنامه کتاب زنان، ۱۳۸۲ ه ش
- ۶) اکبری، ابوالقاسم، *مشکلات نوجوانان و جوانان*، تهران، رشد و توسعه، ۱۳۸۵ ه ش
- ۷) انوری، حسن، *فرهنگ سخن*، تهران، سخن، ۱۳۸۱ ه ش
- ۸) بانکی پور فرد، امیر حسین، *اخلاق خانواده*، قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۱ ه ش
- ۹) بارکلی، راسل ای و ماش اریک، *روان شناسی مرضی کودک*، حسن توزنده جانی، مشهد، آوای کلک، ۱۳۸۳ ه ش
- ۱۰) پرنیگل، میالی لی کلمر، *نیازهای کودکان*، ایجادی، نیره، شافعی مقدم، جواد، تهران، رشد، ۱۳۸۶ ه ش
- ۱۱) جمعی از نویسندگان، *المعجم الوسیط*، قم، صادق، ۱۳۸۷ ه ش
- ۱۲) جمعی از نویسندگان، *نماز و شکوفه های زندگی*، قم، زمزم هدایت وابسته به پژوهشکده علوم اسلامی امام صادق (ع)، ۱۳۹۲ ه ش
- ۱۳) جمعی از نویسندگان، *روان شناسی رشد با نگرش به منابع اسلامی*، قم، سمت، ۱۳۹۳ ه ش
- ۱۴) حسینی خواه، سید جواد، *تنبیه بدنی کودکان*، قم، دفتر آیت الله شیخ فاضل لنکرانی، ۱۳۸۹ ه ش
- ۱۵) حر عاملی، محمد بن حسن، *وسائل الشیعه*، قم، نشر موسسه آل البیت، بی تا

- ۱۶) راتنر، یوزف، *روانشناسی فردی*، زمانی شرفشاهی، حسن تهران، پیک بهار، ۱۳۹۰ ه ش
- ۱۷) سهراب پور، علی، *خلوت شیطانی: خود ارضایی و راه درمان آن*، قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۱ ه ش
- ۱۸) شامبیانی، هوشنگ، *بزه کاری اطفال و نوجوانان*، تهران، ویستار، ۱۳۷۶ ه ش
- ۱۹) شولتز، دوان پی، *نظریه های شخصیت*، محمدی، یحیی، تهران، ویرایش ۱۴۰۰ ه ش
- ۲۰) شفیع آبادی، عبد الله، *فنون تربیت کودک*، تهران، جهر، بی تا
- ۲۱) شجاعی، محمد صادق، *درآمدی بر روانشناسی تنظیم رفتار با رویکرد اسلامی*، قم، موسسه فرهنگی دارالحديث، ۱۳۸۹ ه ش
- ۲۲) صانعی، مهدی، *پژوهشی در تعلیم و تربیت اسلامی*، مشهد، سناباد، ۱۳۷۸
- ۲۳) عمید، حسن، *فرهنگ فارسی عمید*، تهران، امیر کبیر، چاپ سی و هشت، ۱۳۹۰ ه ش.
- ۲۴) علی نوری، علیرضا، *کلیات فقه اسلامی*، تهران، یاقوت، ۱۳۸۳ ه ش
- ۲۵) غلامپور، نجمه، *خلاقیت و نوآوری در سازمان های آموزشی*، تهران، فصلنامه، مدیریت در آموزش و پرورش، ۱۳۷۹ ه ش
- ۲۶) فقیهی، علی نقی، *تربیت جنسی؛ مبانی، اصول و روشها از منظر قرآن و حدیث*، قم، مؤسسه علمی فرهنگی دارالحديث، ۱۳۸۷ ه ش
- ۲۷) فاخری، علیرضا، منتظری، محمد حسین، *اخلاق در خانواده*، تهران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نمایندگی ولی فقیه، اداره آموزش های عقیدتی سیاسی، ۱۳۷۸ ه ش
- ۲۸) قائمی، علی، *مساله ترس و اضطراب کودکان*، تهران، امیری، ۱۳۷۷ ه ش
- ۲۹) _____، *خانواده و نیازمندی های کودکان*، تهران، امیری، ۱۳۶۸ ه ش
- ۳۰) کوثری، یدالله، *بهداشت روانی خانواده*، تهران، زمزم هدایت وابسته به پژوهشکده علوم اسلامی امام صادق (ع)، ۱۳۹۰ ه ش
- ۳۱) کلینی، محمد بن یعقوب، *اصول کافی*، قم، دارالحديث، بی تا
- ۳۲) کوئن، بورس، *مبانی جامعه شناسی*، غلامعلی توسلی، تهران، سمت، ۱۳۸۳ ه ش
- ۳۳) کریمی، علی، *هوش هیجانی*، تهران، بی نا، ۱۳۸۵ ه ش
- ۳۴) فیومی، احمد؛ *المصباح المنیر*، قم، انتشارات هجرت، چاپ دوم، ۱۴۱۴ ق

- (۳۵) مصباح یزدی، محمد تقی، آموزش فلسفه، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۸ ه ش
- (۳۶) معین، محمد، فرهنگ معین، تهران، زرین، چاپ سوم، ۱۳۸۶ ه ش
- (۳۷) مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دار الکتب الاسلامیه، چاپ اول، ۱۳۷۴ ه ش.
- (۳۸) _____، زندگی در پرتو اخلاق، قم، سرور، ۱۳۷۶ ه ش
- (۳۹) مخبر، سیما، ریحانه بهشتی یا فرزند صالح، قم، نور الزهرا (س)، ۱۴۰۰ ه ش
- (۴۰) مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، تهران، دار الکتب الاسلامیه، بی تا.
- (۴۱) میلانی فر، بهروز، روان شناسی کودکان و نوجوانان استثنایی، تهران، قومس، ۱۴۰۰ ه ش
- (۴۲) مصباح یزدی، محمد تقی، رستگاران، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، بی تا
- (۴۳) مطهری، مرتضی، یادداشت های استاد، تهران، صدرا، بی تا
- (۴۴) مدرس، محمد تقی، احکام شریعت پیرامون حیات طیبه، قم، انتشارات محبان الحسین (ع)، ۱۳۸۶ ه ش
- (۴۵) مورلون، جانا، کودک فلسفی، براتی، مرتضی، تهران، ولگه، ۱۴۰۰ ه ش
- (۴۶) ویسی، غلامرضا، آسیب شناسی خانواده، تهران، دانشگاه امام صادق، ۱۳۹۳ ه ش
- (۴۷) هزی پاول ماسن و همکاران، رشد و شخصیت کودک، یاسایی، مهشید، تهران، نشر مرکز، ۱۳۹۵ ه ش
- (۴۸) همپتون و همکاران، کودک آزاری در خانواده های مبتلا به سوء مصرف مواد مخدر، اسدیگی، حسن، تهران، ژرفای تربیت، ۱۳۸۰ ه ش
- (۴۹) هیلگارد و همکاران، زمینه روان شناسی، جمعی از نویسندگان، تهران، رشد، ۱۴۰۰ ه ش
- (۵۰) یوسفیان، نعمت الله، تربیت دینی فرزندان، قم، زمزم هدایت وابسته به پژوهشکده علوم اسلامی امام صادق (ع)، ۱۳۸۶ ه ش
- (۵۱) شیما ناصری، عضو هیئت علمی دانشگاه و بهزیستی دانشجوی کارشناسی ارشد علوم تربیتی؛ دکتر سیامک طهماسبی ۱۳۹۹/۱۲/۱۶